
COMMENTATIO
IN EA
QVAE SVNT PRIMA IN SCIENTIIS
TRADENS

**NOTIONES
GENERALES
THEOLOGIAE INSERVIENTES**

ADDITIS MONITIS
DE

**THEOLOGIA
IN GENERE
EIVSQVE SPECIEBVS**

QVAM
IN VSVM COLLEGII THETICI
CONSCRIPSIT
IO. FRIDER. WVCHERER
THEOL. DOCT. EIVSQVE ET PHILOS. NATVR. P. P. O.

VIENNAE LITTERIS RITTERIANIS.
M DCC XXXVI.

coll. diss. A
38, 37

Diss. A. 238 371

XXIII. 32.
~~*XXIII. 32.*~~

NOTITIA
DE
SACRIS MONASTICIS
SACRIS
MONASTICIS
GEMERALS
SACRIS MONASTICIS

ADITIS
SACRIS
SACRIS
IN GEMERALS
SACRIS MONASTICIS

SACRIS MONASTICIS
SACRIS MONASTICIS

NOTIONES GENERALES PRAECOGNOSCENDAE.

SECTIO PRIMA DE NOTIONIBVS GENERALISSIMIS SCIENTIARVM.

§. I.

Nihil est causa sui ipsius, alioqui sequeretur, vt aliquid simul esset & non esset. Impossibile autem est, aliquid simul esse & non esse. Ergo impossibile est, vt aliquid sit causa sui ipsius. Nihil est causa sui ipsius

§. II. Quod sequatur, si aliquid esset causa sui ipsius, vt aliquid simul esset & non esset, ex ipsis terminis patet: causa enim communicat alteri essentiam, a se distinctam, quum igitur aliquid actu causa est, esse debet & existere; quia, quod non est, agere non potest aut producere effectum; idem autem illud: debet etiam non existere, quia ex actu illo productionis demum debet accipere essentiam. Ergo idem simul existeret & non existeret: quod tamen impossibile est. probatio

§. III. Sumo canonem illum: impossibile est idem simul esse & non esse vniuersalissimum, euentissimum & a priori indemonstrabilem. Tantum non omnes eruditi fatentur, in hoc principium omnem nostram pugnaret cum canone: impossibile est, idem simul esse & non esse.

nostram cognitionem resolui; quæ alioqui plura de hoc moneri solent, ad disquisitiones logicas pertinent.

Quidquid facit Deus, fit sapienter; quum enim ille sit sapientissimus, id quod in sequentibus demonstrabitur, fieri nequit, ut in agendi ratione sua agat sapientiæ suæ disconuenienter: alioqui idem simul esset, & non esset; quod absurdum. (§. III.)

Qua igitur, precipitanter iudicantibus, disconuenientia videntur, reuera non sunt. §. V. Multa quidem intellectus, precipitanter iudicans, sibi quæ disconueniant cum diuina sapientia, deprehendere videtur. Sed videtur tantum: adeo, ut, qui rectæ rationis dictamen sequitur, vitia ratiocinationis, quibus abripiuntur eius generis homines, palpare statim possit.

Non statim, quæ intellectus non comprehendit, reicienda sunt. §. VI. Sunt in agendi ratione diuina, quæ non comprehendit intellectus; ita offenduntur alii libertate hominis, quæ quæ vult mala perpetrare potest; providentia numinis alii; occasione ab hac diuersa alii. Debebant ii expendere, se intellectu suo comprehendere non posse, finito quippe & limitato, agendi rationem entitatis infinitæ & illimitatæ. Existunt in naturalibus multa certo, quorum modum nemo adsequitur.

Nihil fit sine ratione, §. VII. Facit illud principium conuenientiae, ut nihil fiat sine ratione; quidquid enim existit, rationem oportet habere existentiae suæ: licet nos eandem non semper adsequamur. Rationem sufficientem appellant.

ratio sufficiens quid? §. VIII. Nobis autem ratio sufficiens non est ratio necessitans, siue imponens necessitatem, quæ omnem veri nominis libertatem euertat; sed ratio disponens, flectens, & inclinando agens liberum determinans; id quod cum libertate veri nominis facile componitur; in naturalibus rationem mechanicam & necessitantem haud difficulter admittimus.

transitus ad analogiam diuinam, §. IX. Ex principio illo *conuenientiae* deriuamus loquendi modum, quo Deus semet ipse repræsentat, quum

quum de se consiliisque suis atque decretis loquitur, analogia ab rebus humanis desumpta, applicataque ad ea, quæ sunt diuina. Rem eandem alias theologi verbis aliis proponunt, & Deum dicunt, de se nonnumquam loqui *ἀνθρώπων παρὰ ἑωσ*, quæ *θεοπροπῶς* exponi debeant: quam distinctionem sua esse laude exornandam prorsus existimo

§. X. Nec poterat carere homo limitatus analogia illa, sine qua rerum sibi diuinarum notionem formare non potuisset. Infinita enim essentia illa & non limitata, si voluisset loqui de se, prouti est, nemo mortalium, quibus inest singulis intellectus finitus, & limitatus, sibi vllam potuisset formare notionem rerum diuinarum. Quod si autem in omnibus ideis, analogicis etiam, destituerentur, exularet omnis fides, & triumphum ageret incredulitas.

qua carere non poterat homo miser.

§. XI. Probe tamen cauendum est, ne analogiam illam diuinam ad voces inanes, & nihil significantes ablegemus: quo errore Angli nonnulli recentissimi fuere commaculati, obuiam procedentibus, optimo consilio aliis. Sed hæc tantis inuoluuntur difficultatibus, ut pauculæ lineæ iis euoluendis non sufficiant.

analogia tamen illa ad voces nihil significantes ableganda non est.

§. XII. Id saltim, analogiam illam recte expendentibus, obscurum esse nequit, Deum sese manifestantem creaturis, aliter de se loqui non potuisse, ac locutus est. Alioqui nullus mortalium Deum loquentem intellexisset. (§. X.)

Deus de se loqui non potuit aliter, atque locutus est.

§. XIII. Percipitur analogia illa intellectu. Intellectus est facultas repræsentatiua mentis, qua res sibi, siue materiales illæ fuerint, siue spirituales, potest sistere expendendas.

Intellectus quid?

§. XIV. Voluntas est facultas appetitiua & auersatiua mentis, qua potest tendere ad bonum, siue verum siue apparens; aut fugere malum, siue verum siue apparens.

Voluntas quid?

A ;

§. XV.

*Mens
quid?*

§. XV. Sunt illæ mentis facultates, quæ est principium illud cogitans in nobis.

Homo duabus partibus essentialibus constat.

§. XVI. Menti corpus iungitur, ut mens & corpus, tamquam partes essentielles, constituent hominem totum.

Viribus certæ corporis

§. XVII. Corpus variis viribus est instructum, ad vegetationem, ad sensationem, ad motum, & quæ ab hoc pendent plura, perficienda.

nihil est a se.

§. XVIII. Nihil existit a se, *positive & causaliter*. Alioqui idem simul esset, & non esset: quod impossibile. (§. III.)

Ne Deus quidem

§. XIX. E. ne Deus quidem est a se, *causaliter*, qua, uti causa effectum, semet ipsum produceret, vero & reali influxu: pugnam quippe secum ferret, quam debet auersari sapientia diuina. (§. III.)

qui tamen non est ab alio, sed necessario existit.

§. XX. Non tamen Deus est ab alio: sed rationem existendi habet in absoluta essentiali suæ necessitate.

Necessarium.

§. XXI. Necessarium est, quod non potest non esse. Absolute necessarium, quod per nullam potentiam aliter esse potest; hypothetice necessarium, quod certa posita conditione aliter esse nequit.

Perfectum.

§. XXII. Perfectio dicitur theologis, essentialis & interna rei alicuius præstantia: quam facile ad Deum ipsum applicueris.

Creatura intelligentis perfectio.

§. XXIII. Præstantiam illam homo tamquam creatura intelligens debet quærere; debet nempe recte inquirere in naturam rerum, emendare intellectum, flectere voluntatem, ad amplectendum verum & bonum, auertendumque falsum & malum. Exercitio eius sæpius instituto, nascitur habitus.

habitus

§. XXIV. Habitus est promptitudo, actibus sæpe repetitis acquisita: sic qui diligenter incumbit litteris, habitum tandem eruditionis adsequitur.

eius diuisio.

§. XXV. Diuidunt habitum in naturalem & supranaturalem. Ille viribus congenitis, a ratione sibi relicta;

relicta; hic viribus ab auxiliis gratiæ diuinæ, pendentibus proficiscitur.

§. XXVI. Cui competit definitio, ei & definitum: *Cui competit definitio, ei & definitum.*
 quod adeo verum est, vt mysteria etiam, quorum sublimitas omnem rationem excedit, minus recte excipiantur ab hoc canone: ratio eius vltima redit ad principium contradictionis. (§. III.)

§. XXVII. Datur exemplatum, quod exemplar imperfecte repræsentat. Sic hominis effigies siue picta illa fuerit, siue incisa æri aut lapidibus, hominem imperfecte refert, si vel maxime ex legibus artis probe sit ista efformata. *Non omne exemplatum refert exacte exemplar.*

§. XXVIII. Principia dantur suo modo congenita siue insita, id est tales propositiones, quarum veritas & nexus patet, non accedente probatione aliqua; accedit naturalis quasi ad illarum adsumptionem proclivitas. Si alium eligere sensum velis, & respicere aut ad propositiones expressas aut ad imagunculas cerebro impressas, opinionem habebis sine sensu, sententiamque sumes, quæ probari numquam poterit. *Dantur principia congenita.*

§. XXIX. Quod adeo verum est, vt nisi ea notitia congenita principiorum existeret, nec daretur vsus rationis, nullusque intellectus (§. XIII.) nec voluntas. (§. XIV.) *Probatio.*

§. XXX. Dispersunt principia in prima & secunda. *Principia sunt vel prima, vel secunda.*
 Prima dicuntur, quæ ita se habent, vt aut a principio priori plane non pendeant, aut complectantur veritates tam generales, vt eadem principia sint veritatum aliarum, inde lucem accipientium; *secunda* autem, quæ ex priori deducuntur.

§. XXXI. Nihil ergo obstat, quo minus principium aliquod primum secundi ordinis, appelletur secundum; & idem illud secundum, primum, in ordine ad veritates, quæ ex eodem tamquam generali deriuantur. Sic *totum est maius qualibet sui parte*, potest secundum dici, respectu habito ad primum illud: *impossibile* *Observatio.*

sibile est idem simul esse & non esse; idem autem dixeris principium primum, in respectu ad applicationem ad has istasue res in singulari. Sic & in reliquis, quæ sunt considerationis methaphysicæ; quorum vberior declaratio nostri instituti non est.

*Principio-
rum ratio-
nis usus,*

§. XXXII. Tantus existit vsus doctrinæ principiorum, quantus ab rerum philosophicarum ignaris non potest existimari possibilis. Sed omnis cognitio nostra solidior reuera in principia generalia resoluitur: vt, qui principia philosophandi generalia contemnit, suam aperte ignorantiam profiteatur.

*licet non
sint norma
veritatum
theologica-
rum,*

§. XXXIII. Noli autem principia illa credere normam veritatum theologiarum, ad ipsa mysteria attentium: hoc enim respectu famulari debent & solummodo esse ad instar organi alicuius, quo res rationem superantes, copulentur inter se & coniungantur.

obiectum,

§. XXXIV. Obiectum est id circa quod aliquid versatur, siue spiritus sit siue corpus.

*formale &
materiale,*

§. XXXV. Diuidunt obiectum in *formale* & *materiale*. *Formale* appellant principium cognoscendi, siue id, ex quo cognito, desumitur cognitio reliquorum. *Materiale* autem, rem quæ cognoscitur, siue rem cognoscendam. Diuersum illud est pro diuersitate scientiarum: in qualibet enim scientia, id est adsumendum principium cognoscendi, quod materiae substratae conuenit.

ratio

§. XXXVI. Ratio est connata homini qualitas, qua illius mens apta redditur ad cognoscendum verum bonumque, & ad auersandum falsum malumque. Insignis in eadem præ creaturis reliquis prærogatiua latet: ratione enim iudice, ad sapientiam adspiramus, colimusque virtutem; a ratione vbi discesseris, nihil hominis, præter formam externam, supererit.

*a Deo pen-
dens, a quo
& reuelatio.*

§. XXXVII. Est itaque donum Dei, quo potest vix concipi maius, & vti reuelatio, ita ratio, solum Deum agnoscit fontem.

§. XXXVIII.

§. XXXVIII. Reuelatio est manifestatio voluntatis diuinæ extra ordinem facta: qua vix poterat carere homo, nisi debeat ille manere hospes in veritatum momentosissimarum cognitione. Longe enim absurdum ab illorum opinione, qui quidquid ad res religionis attinet, in ipsa ratione sufficienter reuelatum esse, sibi fingunt. *Quid illa.*

§. XXXIX. Ex ratione pendet verum: quod dicitur nexum habere & in extremis suis, vti scholastici loquuntur, & cum veritatibus alijs: verum enim vero consonat, nec potest alteri alterum aduersari. Sic verum statuimus inesse huic vniuerso, propter nexum partium inter se; licet non omnibus datum sit, vt contentum illum egregium, iucundissimumque adgnoscant, perspiciantue. *Ex ratione verum.*

§. XL. Distinguunt inter verum *physice, logice & metaphysice* tale. *Verum physicum* est nexus partium mundi inter se & cum alijs plane mirificus & incomparabilis; qui nobis ex elementis physicis innotescit. *Verum logicum* est conceptus rem repræsentans, vti est: qualis datur inter omnes propositiones, quas tamquam veras adsumimus. *Verum metaphysicum*, internam vocant & essentialem præstantiam: sic homo in ordine ad partes suas integrales & essentielles, copulatas inter se, omnino multum in eo operæ consumat necesse est, vt vir bonus atque integer existimetur. Non opus habet nisi attentione ad virtutis præcepta, ita consequetur accidentalem etiam bonitatem & perfectionem, sine qua homo in societate subsistere nequit, aut saltem non existimari bonum reipublicæ membrum. *Verum physicum, logicum & metaphysice tale.*

§. XLI. Dantur etiam veritates *experimentales & theoreticæ*. *Experimentales* fundamentum suum habent in factis siue experientia; *theoreticæ* autem in rationis principiis. Sic *experimentalem* vocamus veritatem, propositionem illam: *pauci homines agunt aduersus alios,*
B
ea, *Veritates experimentales; theoreticæ.*

ea, quæ vellent vt aduersus se obseruarentur; theoreticam autem: pars est officii, homini incumbens, vt tractet alios tamquam sibi æquales. Has vocant æternas & immutabiles veritates, in rebus ipsis sui rationem habentes.

Certum

§. XLII. Ex nexu illo, qui datur in eo, quod verum dicitur, sequitur *certum*, aliter enim esse non potest quam vt, quod inter se cohæret & cum aliis, animi nobis adferat conuictionem, nullis amplius dubiis obnoxiam, quam vno nomine certum appellamus.

*absolute
necessarium
unicum.*

§. XLIII. Vnicum datur absolute necessarium: quod Deus est.

*Immutabile
non est abso-
lute neces-
sarium,*

§. XLIV. Immutabile non est absolute necessarium, siue, non ita se habet, vt eius contrarium inuoluat pugnam. Sic res, quas Deus ab æterno præuidit, esse futuras, mutari amplius nequeunt: absolutam autem iis necessitatem non adsignaueris, siue talem, quæ aliter esse non potest atque est, siue quæ ita existit, vt contradictionem inuoluat illius non existentia.

*ab ente ab-
solute ne-
cessario pos-
sunt pende-
re res con-
tingentes.*

§. XLV. Quare ab ente absolute necessario, posse pendere rem contingentem, non pugnat secum. Sic mundum recte dixeris seriem & nexum contingentium, licet eius existentia ab ente absolute necessario, ab ipso Deo pendeat. Quæ ab Atheis contra mouentur non sunt magni momenti, alio loco, examinanda.

*Progressus
in infinitum
non datur.*

§. XLVI. Progressus in infinitum non datur: alioqui sequeretur, vt existeret aliquid sine ratione sufficiente, quod fieri non potest, (§. VII. & VIII.) alioqui aliquid esset causa sui ipsius, (§. I.) quod absurdum, quodque pugnat cum principio contradictionis. (§. II. & III.)

*Subsisten-
dum erit in
primo ali-
quo.*

§. XLVII. Ergo erit tandem subsistendum in primo aliquo, quod rationem existendi largitur rebus quibusuis aliis: quomodo autem primum illud sit nuncupandum, de eo in sequentibus erit dispiciendum.

Cognoscen-

§. XLVIII. Cognoscendi principia eam habere debent

debent euidentiam, vt ex intellectis terminis veritas statim illorum pateat, quæ sunt: impossibile est idem simul esse & non esse, totum maius est qualibet sui parte, & quæ sunt alia.

di principia debent habere euidentiam.

§. XLIX. Ex nihilo nihil fit, nempe *naturaliter*, *Ex nihilo influxu reali & positiuo*, vti loquuntur: cui non obstat, nihil fit. per omnipotentiam diuinam aliquid fieri ex nihilo, vti factam esse creationem nouimus, de qua suo loco.

Ab ignoratione modi.

§. L. Ab ignoratione modi ad negandam rem, non valet consequentia.

ad negandam rem

§. LI. Quod si velis ad rem ipsam accedere propius, & attendere tam ad initium contemplationis rerum theologicarum, quam ad adminicula necessaria, contemplatio conditionis tuæ, & eorum, quæ te circumstant, ducere te debebit ad considerationem Dei & rerum diuinarum, natura ratione iudice, quam confirmat Paulus ad Romanos *cap. I, 20.*

N. V. C. Contemplatio conditionis nostræ nos ducit ad inuisibilia Dei cognoscenda,

§. LII. Quod adeo verum est, vt homo etiam literarum rudis, e contemplatione huius vniuersi, quantum illud in oculos hominum incurrit, adducatur ad Deum tamquam huius vniuersi causam: nouit enim nihil esse a semetipso; (§. I.) nec dari progressionem in infinitum, in genere causarum, (§. XLVI. XLVII.) vti nihil etiam potest esse a se. (§. XVIII.)

Homines plebeios etiam.

§. LIII. Mens hominis certis instruitur facultatibus, quibus eundem natura exornauit: id quod adeo verum est, vt si quem natura destituit, nulla arte humana defectus ille suppleri queat. Sunt illæ facultates, *iudicandi solertia, ingenium, phantasia, memoria.*

Mens hominis certis facultatibus instruitur ad munia sua obcunda.

§. LIV. *Iudicij* facultas est vis insita menti hominis, qua verum a falso & bonum a malo discernere potest. *Ingenium* est facultas inueniendi & intelligendi facile, quæ alioqui difficulter intelliguntur. *Phantasia* autem est facultas repræsentandi, quæ alioqui ope sensuum repræsentata fuerant, vti *memoria* vim inuoluit

Iudicium. Ingenium. Phantasia. Memoria.

retinendi impressa & repræsentata. Cerebri tamen subsidium & fluidi neruei, omnisque habitus corporis excludi non possunt: quia eorum aut constitutio rite sese habens, aut habitus ab naturæ ordine recedens, vel auget facultates supra dictas, vel minuit: quod fieri non posset, nisi aliqua daretur inter mentem & constitutionem corporis qualiscumque copula.

Quarum
facultatum
habenda
omnino ra-
tio est

§. LV. Quarum facultatum rationem omnino debet habere is, qui studio theologico sese mancipat, vt, vtrum natura dignum fecerit, quem, vel minus, ad hoc studiorum genus, perscrutetur.

euitata ta-
men præci-
pitantia

§. LVI. Omnem tamen præcipitantiam in ea diiudicatione euitandam esse arbitror. Sic peruerse ille iudicaret, qui memoriæ difficultatem causam obtenderet inhabilitatis ad studia, theologica etiam; potest illa mitigari & temperari ordine debito recte obseruato, nec ad memoriam, sed ad iudicii actus solida cognitio rerum redit, qua de re in logicis.

additis ad-
miniculis
philologicis,
philosophi-
cis, histo-
ricis.

§. LVII. Addenda etiam sunt alia adminicula studiorum & doctrinæ subsidia philologica, philosophica, historica. Quibus explicandis alius locus conceditur.

Requirunt
Theologi
orationem,
meditationem
& tenta-
tionem.

§. LVIII. Theologi antiquiores, inque his B. Lutherus noster, tria requirebant ad Theologum: *orationem, meditationem, & tentationem*. *Præcibus* enim præparatur animus ad spiritualia; *meditatio*, auget cognitionem: instituenda illa est partim sepositis libris, partim libris vocatis in subsidium; librorum itaque cognitio ex re litteraria haurienda, haud quaquam negligenda est. *Tentationem* & ad mala sollicitationem non euitabit vmquam, qui Deo sese recte mancipauerit; iam caro, iam mundus, iam ipse diabolus pelliciunt hominem ad mala committenda, quæ debebant omitti. Quod ad carnem mundumque attinet, vtriusque fraudes vel nullo negotio detegere licet; de insidiis diaboli

boli

boli fidem nobis facit scriptura in locis quam plurimis. Ceterum Deus iuvat omnes, quotquot patiuntur, ut spiritus sanctus operationem suam exercent in illorum mentibus.

§. LIX. Plura dantur in theologia, quæ cognosci debent: pluralitas illa non posset non cedere confusione & in proponendo & in discendo. Ergo methodo opus est: qua indico, seriem cogitationum, quarum altera emanat ex altera, eandemque distincte & verbis clavis propositam. Nobis autem videtur methodus illa scopo longe convenientissima, qua intellectus per generaliora præparatus, ad cognitionem rerum magis specialium adducitur; id quod ipsa tractatio nostra satis docebit.

Methodus tamen adhibenda est.

SECTIO SECVNDA

DE

THEOLOGIA IN GENERE
EIVSQVE SPECIEBVS.

§. LX.

Propius nobis ad rem ipsam accedentibus, non possumus aliter, quin hominem, theologiam contemplaturum, ablegemus ad contemplationem conditionis suæ, eorumque quæ ipsum circumstant, quod & Paulus fecit ad Romanos *cap. I, 20.* (§. L.)

Contemplatio conditionis nostræ, rerumque aliarum circumstantium, ducit ad cognoscenda inuisibilia Dei.

§. LXI. Finge itaque hominem litterarum rudem, cælum terramque oculis tantum usurpare, nulla meditatione subtiliori accedente, an non poterit in eas incidere cogitationes: cum nihil sit causa sui ipsius, (§. I.) nec mundi systema esse posse a se, sed ab alio: illud aliud autem non est, nisi causa prima, in qua subsistendum. (§. XLVII.)

Cognitio hominis plebeia etiam, ad causam primam ducit, pendens a contemplatione

B 3

§. LXII.

rudi cali & terra.

*Commenda-
danda in
primis est
sui ipsius
inspectio.*

§. LXII. In primis autem homo in meditatione debet sui ipsius rationem habere: hac enim meditatione interueniente ad certam de Deo rebusque diuinis cognitionem poterit adduci.

*Qua ducit
ad cognitio-
nem mentis
& corporis.*

§. LXIII. Inspectio sui ipsius adducit hominem ad cognoscendum, se corpus habere atque mentem arctissimo vinculo inter se copulata; corpus ipsi sensus manifestant; mentem illa, cuius sumus conscii perceptio docet clare satis.

*Mens &
corpus exsi-
stendi ratio-
nem habent
in alio.*

§. LXIV. Vtraque pars hominis essentialis corpus pariter atque mens rationem existendi non habent in semet ipsis, (§. XVIII.) ergo rationem existendi habent in alio.

*Sic & ope-
rationes
utriusque.*

§. LXV. Vires etiam & operationes & mentis & corporis ita se habent, vt ipsis, qua talibus, & solitarie spectatis tamquam causis efficientibus principalibus adscribi eadem nequeant; sed supponant aliud, quod vires eas largiatur, & operandi potentiam. (§. cit.)

*Illud aliud
non sunt
parentes.*

§. LXVI. Illud autem aliud a quo pendent corpus, mens & utriusque vires, non sunt parentes: parentes enim, aut ne intelligunt quidem corporis machinam mentis essentiam, perfectiones & utriusque principii vires, aut si quadantenus intelligunt, ab intelligentia nuda ad efficiendi aptitudinem, consequentia non procedit.

*Nec res alia
hominem
circumstan-
tes limitata,*

§. LXVII. A parentibus si discesseris, in rerum limitatarum numero nihil reperies, cui originem mentis, corporis, viriumque utriusque adsignare rite queas.

*origo ergo
repetenda a
principio
quod existit
a se.*

§. LXVIII. Eæ tamen partes originem habeant necesse est ab alio, cum nihil existat a se ipso. (§. XVIII.)

*Illa entita-
tis Deus est.*

§. LXX. Illa entitas Deus est, id quod clare patet ex modo dictis; corpus & mens existendi rationem non habent in se ipsis, (§. XVIII. adde §. LXV.) ergo habent existendi rationem in alio, (§. citato) nec vires utriusque a se ipsis pendent, verum supponunt aliud, quod vires largiatur (§. LXV.) illud autem aliud, quum

non

non sint parentes ipsi, nec esse possint; (§. LXVI.) quumque in rerum limitatarum numero reperiatnr nihil, cui originem mentis, corporis, virium vtriusque adsignare possis (§. LXVII.) & per modo dicta pendere eadem debeant ab alio, quum nihil sit a se ipso, (§. I. & §. XVIII.) ergo illud aliud Deus est. I. Q. E. D. Sed pluribus hæc in sequentibus persequemur.

§. LXXI. Ad Deum itaque hæc inspectio nos adducit: cuius debemus scrutari existentiam, essentiam, attributa, opera; admirari etiam beneficia & corporalia & spiritualia, quibus exornavit ille vniuersum genus humanum.

Consideratio conditionis nostræ ducit ad Deum.

§. LXXII. Ipsaque illa consideratio vocatur Theologia.

Transitus ad considerationem theologia.

§. LXXIII. Theologia secundum nomen spectata est λόγος περὶ τοῦ Θεοῦ, siue sermo de Deo; solet enim obiectum indicari, quum vox λόγος cum voce alia realem significatum habente, coniungitur, sic dicitur: ἀπολογία, Φυσιολογία, ἁστρολογία, & reliqua.

Theologia nominata inter spectata est sermo de Deo.

§. LXXIV. Existit igitur theologia, quia existit consideratio eius, qui nobis existendi rationem largitur; (§. LXX. LXXI.) quam considerationem omisisse, impium foret: nihil certe potest cogitari, quod sit magis pius, honestus magis & commendabile, quam illam entitatem expendisse, a qua pendemus. Ex quo simul necessitas patet, incumbendi theologia.

Existit theologia, cui ob utilitatem insignem incumbendum est.

§. LXXV. Differt ergo theologia a scriptura, quæ est λόγος τοῦ Θεοῦ, sermo ipsius Dei; quum theologia sit sermo de Deo.

Differt theologia a scriptura,

§. LXXVI. Non tamen sequitur, vt quemuis, de Deo rebusque diuinis loquentem, theologum appellandum existimare debeamus, quis enim hominem rudem, aut puerulum præcepta catechetica recitantem, theologum diceret; omnis certe loquendi vsus abhorreret. Quod si autem quis, theologum eum esse ex

se. I. significatus nominalis cum loquendi vsu hoc in casu non coincidit.

origina-

originacione vocis spectatum diceret, verum quidem id esset; sed quum hæc loquendi ratio ab usu loquendi recedat, vitanda tamen erit.

Vox Θεολογία in scriptura sacra non legitur: sed est vox ecclesiastica, qua non sine fructu retinetur.

§. LXXVII. Licet vox Θεολογία in nouo testamento non exstet, vtiliter tamen, quum rem ipsam exprimat, & commode satis retinetur. Inscriptionem quidem apocalypseos: ἀποκάλυψις Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, in qua concretum habeatur, posset quis adlegare; sed non esse eandem ipsius apostoli, multa euincunt. Differt inscriptio in exemplaribus diuersis, & idem ille, qui in aliis *theologus* audit, *sanctus* appellatur in aliis: quum nullam plane mutationem versu apocalypseos primo obseruare liceat; nec legitur illa in versione Syriaca, antiquissima licet: vix denique præsumendus est Iohannes pro eo, quo pollebat, insigni humilitatis studio, prædicatum theologi sibi met sumsisse; vox enim *theologus* insignem scientiam eamque habitualement indicat; quam cum Iohannis humilitate componere nemo poterit. Vero similis longe opinantur, qui doctorem aliquem Christianorum antiquum hoc adiecisse epitheton, tuentur: quod iure meritoque ipsi competit. Ille enim tanto studio de λόγῳ substantiali egit, & vtramque Christi naturam exposuit, ab aduersariorumque strophis vindicauit, quanto reliquorum scriptorum vix quisquam alius.

Exstant tamen voces alia in scriptura idem plane significantes.

§. LXXVIII. Rem ipsam exprimunt voces alia. Vocatur σοφία, sapientia, 1 Cor. II, 6. quia hominem vere sapientem reddit, eundemque ad æternam salutem adducit; λόγος σοφίας, sermo sapientiae, ἡ πολυποικίλος σοφία Θεῶν, multi varia sapientia Dei, Ephes. III, 10. ita enim sese habet, vt ratio eorum nihil adsequatur, & tantum in Iesu Christo æternam obtineamus felicitatem; γνῶσις τῆς σωτηρίας, scientia salutis, Luc. I, 77. eo enim tendit omnis theologia, vt æternum reddamur felices; ἐπίγνωσις ἀληθείας τῆς κατ' εὐσέβειαν, cognitio verita-

verita-

veritatis, quæ est iuxta pietatem: quia ad hunc scopum
 omnis omnino tendere debebat rerum theologicarum
 cognitio, vti semper in omni homine eo tendit; δι-
 δασκαλία κατ' ευσέβειαν, doctrina secundum pietatem,
 1 Tim. VI, 3. Θεοδιδασκαλία, cuius concretum habetur,
 1 Thess. IV, 9. vos a Deo edocti estis, vt igitur theologia do-
 ctrina sit, quæ a Deo proficiscitur, mediante verbo le-
 gis & euangelii, siue scripto, siue ore proposito. Mit-
 to synonyma plura, quæ in scriptura N. T. leguntur.

§. LXXIX. Theologia ex nomine spectata dispe-
 scitur in *archetypam* & *ectypam*. *Archetypa* dicitur in-
 finita illa Dei scientia, qua ille & se & alia extra se
 cognoscit, vti enim Deus est ens perfectissimum & ens
 spirituale, id quod in sequentibus demonstrabitur: ita
 eundem scientia oportet esse instructissimum; quod
 enim quis non habet, alteri dare non potest. Con-
 ceptum illius formalem, eo ipso, quia infinita scientia
 est, explanare quidem non possumus, eius tamen ali-
 quam analogiam in hominum notitia deprehendimus.
 (§. IX. & X.) Desumunt denominationem a voce græca
 ἀρχέτυπον, *exemplum*, ad quod efficitur aliquid; vti pro-
 ponunt exemplum iis, qui in arte scribendi volunt exer-
 cere, vt ad eius normam addiscant litterarum ductus.
 Ita quæ in Deo est cognitio, est norma cognitionis alius,
 quæ deprehenditur de rebus diuinis inter creaturas.
 Quare cognitio quo propius ad illam accedit, quæ est
 in Deo, eo est accuratior; quo magis recedit, eo magis
 abit ab ipsa veritate.

*Theologia
 secundum
 nomen di-
 uiditur in
 archety-
 pam & ec-
 typam.*

*Theologia
 archetypa
 descriptio.*

§. LXXX. Opponitur archetypæ ectypa theolo-
 gia: hæc ad normam theologiæ archetypæ exprimitur,
 adeoque creata est & finita. Vox græca ἐκτυπον idem
 est ac *ex archetypo expressum*, siue id, quod ad normam ar-
 chetypi perficitur. Recte igitur cognitionem, quæ est in-
 ter homines, ectypam dixeris, secundum regulam logico-
 rum: cuiusque competit definitio, ei & definitum. (§. XXVI.)

*Ectypa
 theologia
 quid?*

C

§. LXXXI.

Existētia
theologia
archetypa
probat̃ur.

§.LXXXI. Existere theologiam archetypam, ex ipsius rei conditione clarum est: adiungemus tamen probationem e dictis scripturæ desumptam. Sic *Matth. XI, 27. Neque quisquam filium cognouit, nisi pater.* Vox græca *ἐπίγνωσκω* est *agnosco accurate*, ut mens Christi sit: nemo agnoscit filium accurate, nisi pater, & nemo nouit patrem, nisi filius; spiritus sanctus a patre & filio propter *ὁμοουσίαν* excludi non potest; ergo datur theologia archetypa. Adde *1 Cor. II, 10. 11. ubi spiritus Dei profunditates diuinitatis scrutari dicitur.* *Rom. XVI, 25. 26. ubi euangelium dicitur, temporibus æternis absconditum, nunc vero reuelatum per scripturas propheticas iuxta mandatum æterni Dei, in obedientia fidei inter omnes gentes notificatum;* quæ *Seb. Schmidii* versio est.

Datur theologia archetypa in Christo secundum diuinam & humanam naturam, sed diuersa ratione.

§. LXXXII. Quum sit theologia archetypa ipsa illa notitia, quæ est in Deo ex §.LXXIX. Ergo & *Christus secundum diuinam pariter & suo modo humanam naturam habebit theologiam archetypam*, cum aliqua tamen differentia: quum *secundum diuinam naturam Christo per se & independentem*, secundum humanam naturam autem eidem ex gratia vnionis personalis competat: de diuina natura nullum dubium est; in humana natura datur ex gratia vnionis personalis. Quo respectu appellatur theologia vnionis, quæ originem trahit ex vnione hypostatica, de qua in sequentibus. *Coloss. II, 3. in Christo sunt omnes sapientiæ ac scientiæ thesauri reconditi, & in Christo tota diuinitatis plenitudo corporaliter habitat cet.*

Probatio theologica ectypæ.

§.LXXXIII. Dari notitiam ectypam vel sola creatio ad imaginem Dei docet: ita enim *Genes. I, 27. Creauit Deus hominem in imagine sua, in imagine Dei creauit eum cet.* imago autem Dei necessario supponit similitudinem aliquam cum Deo; similitudo illa dari nequit, nisi in anima; anima Deo similis est secundum qualitates; qualitates sunt notitia, iustitia & sanctitas, de

de

de quibus suo loco. E. quum homo dicitur esse creatus ad imaginem Dei, inuoluitur notitia illa ad quam fit creatus. Ergo notitia, quæ est in homine, dici potest ectypa per ipsam scripturæ auctoritatem.

§. LXXXIV. Licet humanæ Christi naturæ ex §. LXXXII. adsignauerimus theologiam archetypam, quatenus illa rationem in vnione personali habet; nihil tamen obstat, quo minus eadem natura & in se, & in statu exinanitionis profundissimo spectata, recte dicatur admittere notitiam ectypam. Immunis erat illa a peccato, adeoque ab intellectus tenebris, quibus premitur genus humanum vniuersum: dubitari ergo nequit, quin illa natura in se spectata excellenti fuerit instructa rerum diuinarum notitia. Denegare certe eidem lumen extraordinarium non possumus, cuius qui in statu integritatis, a peccatis immunes viuebant, participes reddebantur. Ita expresse legimus *Luc. II, 52. Iesum profecisse sapientia.* Quæ ad theologiam vnionis, quum applicari nequeant, non possunt non ad illam referri, quæ existebat in natura humana Christi in se spectata: alterum certe dici nequit, quomodo enim scientia, quæ infinita est, crescere poterit, E. super est alterum. E. Christus creuit sapientia, secundum humanam naturam in se spectatam: non habet locum, inquires, notitia humanæ Christi naturæ in se spectatæ, quia extra vnionem personalem non existit; id quidem in dubium vocare non audeo; sed 1.) abstractionibus vti nonnumquam, doctrinæ gratia, licet, vt separemus mente ea, quæ copulata sunt secundum rem ipsam; 2.) ad statum exinanitionis profundissimum, vt nos recipiamus, licet, in quo occurrunt multa, quæ cum attributis diuinis, componi nequeunt, nisi ad istum respexeris.

§. LXXXV. Sic & datur theologiam ectypam angelorum. De iis testatur Petrus *1 Epist. I, 12. in mysteria desiderant angeli introspicere.* Laborant itaque de augenda

C 2

noti-

Admittit
theologia
humana
Christi na-
tura, vt
huic in se
spectata,
adscribatur
theologia
ectypa.

Datur
etiam theo-
logia ectypa
angelorum.

notitia sua: sed quidquid mysteriorum perspectum illis est, soli reuelationi diuinæ immediatæ tribuendum. Ex quo simul satis clare constat, aliam notitiam iis esse naturalem, aliam, studio quodam adquisitam.

*Datur
etiam theo-
logia ectypa
hominum.*

§. LXXXVI. Denique hominibus adsignamus theologiam ectypam, quam diuidunt in theologiam *viae* & *patriæ*. *Theologia viae* est, quæ hominibus inest in via ad cælestem patriam constitutis. Vocatur alioqui *viatorum* theologia. Opponunt huic, *theologiam patriæ* s. *comprehensorum*, quæ inexistere dicitur iis, qui iam adsecuti sunt cælestem patriam. Rationem distinctionis huius deprehendimus *1 Cor. IX, 24. Nonne scitis, quod, qui in stadio currunt, currant omnes, vnus vero accipiat brabeum; ita currite, vt apprehendatis.* Sic igitur statum huius vitæ & alterius comparat cum cursoribus, ad præmium tendentibus: adde *2 Cor. V, 6. 7. 8.* vbi, qui in hac vita adhuc ambulant, *peregrinantium similes; qui ad cælestia gaudia peruenerunt, iis adsimilandi dicuntur, qui confecto itinere, sunt apud Deum cumque eo habitant.* Ad nos iam attinet theologia viatorum.

*Theologia
quoad rem
spectata.*

Scientia est.

§. LXXXVII. Theologia in genere secundum rem spectata, est scientia practica, quæ circa Deum resque diuinas versatur.

§. LXXXVIII. Scientiam appellant, quod animo adfert cognitionem, firmam, eamque ab omni dubitatione liberam.

*Quæ sup-
ponit prin-
cipia indu-
bitata,*

practica.

§. LXXXIX. Ergo conclusiones theologiæ e principiis deriuari debent certis & indubitatis; alioqui impossibilis esset cognitio, eam adferens animo conuictionem, quam in theologia adesse videmus.

§. XC. Vocant theologiam *practicam* scientiam, quum ad praxin tandem omnia reducantur; licet igitur theologia dogmatica propositionibus & conclusionibus theoreticis contineatur, ita tamen sunt comparatæ omnes, vt basin præbeant conclusionibus practicis.

§. XCI.

§. XCI. Quæ caussa est, cur distinguant inter con-
clusiones *formaliter & virtualiter* practicas. *Formaliter* Conclusio-
nes sunt vel
formaliter
vel virtualiter
practicae. practicae sunt, quæ expresse præscribunt aliquid aut
agendum aut omittendum, vt: *time Deum, opera ca-
ritatis exerce etiam aduersus inimicos; Virtualiter* tales
sunt, quæ licet explicite nihil præcipiant agendum
omittendumue, ad praxin tameu diriguntur, vt: *Deus
est omnipræsens. E. noli suscipere quidquam, quod omni-
præsentiæ diuinæ aduersari posset.*

§. XCII. Omnis cognitio theologia circa Deum Obiectum
theologia,
Deus, & res
diuina. & res diuinas versatur; *directe* nempe & *proxime* ex-
ponit & probat Dei *existentiã, essentiã, attributa,
opera, cultum eius internum & externum,* vindicat etiam
ab exceptionibus & obiectionibus aduersariorum veri-
tates theologicas.

§. XCIII. Quæ ita se habent, vt ad praxin refe-
rantur. Sola enim Dei contemplatio ad intellectum
quidem attinet instruendum; sed, nisi ad praxin diri-
gatur eadem, plus adferet detrimenti, quam emo-
lumentum. Quæ ad
praxin re-
feruntur.

§. XCIV. Omnis illa rerum theologicarum no-
titia fontes agnoscit, e quibus deriuatur: quorum sunt Duo dantur
fontes ve-
rum theolo-
gicarum.
duo, ratio & reuelatio.

§. XCV. Ratio est perfectio mentis connata, qua Rationis in
genere de-
scriptio.
hæc potest nexum veritatum deprehendere, secundum
principia ab ipsa natura oblata.

§. XCVI. Mentis *perfectionem* esse, patet, quod est perfectio
mentis
hæc ad perficiendum ea, quæ debet, ipsa ratione ido-
nea redditur. Sic potest mens representando, per-
pendendo, reflectendo, inclinando, ratione opitulante,
obire munus suum.

§. XCVII. *Connatam* dico, quia homo, simulat- connata.
que nascitur, præditus esse debet hac perfectione: eius
tamen vsus, ratione adolescente, sese exserere incipit.

Certe nisi ea connasceretur, crescentibus pueritiæ annis traducenda ad vsum, oleum, operamque perderis in ratione homini communicanda: qui stultus nascitur, manebit, nisi omnium bonorum fons Deus eundem instruxerit dono hocce, quod omnia reliqua temporalia, quam longissime superat.

*Quæ nexum
veritatum
potest de
prehendere.*

§. XCVIII. Idoneum reddit illa perfectio connata hominem, vt nexum ille veritatum possit deprehendere; siue iudicare, quæ vera, quæ falsa sint, quæ bona, malaue. Cuius vis sese exserit in omni re cognoscibili: hoc autem loco, quatenus sese in rebus diuinis ostendit, spectatur.

*Secundum
principia ab
ipsa natura
oblata,*

§. XCIX. Ipsa illa cognitio rerum diuinarum quomodo in ratione se manifestet, obscuriusculum videri posset: Ergo manifestationem illam fieri, probe obseruandum, *secundum principia ab ipsa natura oblata.*

*quæ nempe
vsu rationis
crescente
ratio depre-
hendere
potest,*

§. C. Quæ principia non indicant propositiones in mente ipsa actu expressas aut impressas, easdemque congenitas; verum illas, quas potest intellectus, non adiuuante reuelatione speciali, deprehendere, simulatque eius vsus, crescentibus & adolescentibus annis creuerit.

*ex confide-
ratione na-
tura, eor-
umque
quæ ad hanc
referuntur.*

§. CI. Illas autem non elicit ex se, sed ex *confideratione mundi, sui ipsius, eorumque quæ se circumstrant.* Illa vti non sunt a se, sed existendi rationem habent ab alio, ita existentiam supponunt entitatis, quæ existentiam his largita fuerit, illiusque independentis, benignæ, iustæ, potentis, perfectissimæque: quæ præbent fundamentum principiis atque conclusionibus practicis.

*Est tamen
illa cognitio
congenita.*

§. CII. Nihilo tamen minus est & manet illa cognitio congenita: quia aptitudo congenita est, sese exserens vna cum rationis vsu sese exserente. Illa enim nisi existeret, nemo mortalium eandem largiri posset.

§. CIII.

§. CIII. Quæ satis culta theologia naturalis appellatur, quia e naturæ principiis elicitur. Sed hæc de ratione: pergimus ad reuelationem. Appellatur theologia naturalis.

§. CIV. Reuelatio nobis hoc loco est manifestatio nexus veritatum, modo extraordinario ab ipso Deo facta. Reuelatio quid?

§. CV. Nec semper homines omnes idonei sunt ad eruenda ex naturæ consideratione, principia conclusionesque Dei agnitionem & cultum continentes; nec habilitas illa naturalis sufficit subleuandæ tollendæque ignorantia hominum, quæ hos premit in diuinis. Opitulari itaque voluit Deus, medelam adferre ignorantia hominum, ad felicitatem perennem tendentium, per reuelationem. Eius necessitas.

§. CVI. Manifestauit ita Deus veritates duplicis generis, *illas*, quas adsequitur ratio secundum principia sua; *has*, quæ omnem rationis captum excedunt. Sic, Deum existere, entitatem esse a se, omnibusque, quas adsequitur ratio, perfectionibus esse instructum; eundem esse timendum, colendumque interne & externe, æque declarat reuelatio, ac mysteria, quæ fide attingimus tantum: id quod fidem nostram confirmat insigniter. Patent ex illa veritates duplicis generis.

§. CVII. Nexum habere veritates ita manifestatas, *scimus*, in iis quas natura suppeditat, ex principiis ab ipsa natura oblatis; in iis autem, quæ superant hominis captum, *credimus*, fidemque adhibemus Deo easdem manifestanti. Alias nempe scimus, alias credimus.

§. CVIII. Ad sensum præbemus prioris generis veritatibus: quia nexum euidenter apprehendit intellectus noster; posterioris generis autem, quia Deo dicenti adhibentes fidem, qui veritas ipsa est, æque certi sunt, ac illi qui rationem euidenter in natura apprehendunt. Quorum alterum pendet ab euidencia, alterum ab auctoritate diuina.

§. CIX.

*Diuerfus
existit mo-
dus reuela-
tionis.*

§. CIX. Appellauit modum extraordinarium, quem sequatur Deus in reuelatione, de cuius diuersitate nobis fidem facit scriptura sacra, quæ in sequentibus tradenda pluribus.

*Res reuela-
tionis, ra-
tioni perue-
stigabiles
innituntur
veracitate
diuina.*

§. CX. Sunt fateor in iis, quæ reuelantur, multa, quæ euidenter patent rationi; non tamen metuenda confusio est reuelationis cum ratione; quum perspicue etiam veritates in scriptura non ex euidentibus & rationi peruiis principiis, sed ex auctoritate diuina deriuentur. Quæ differentia ratio satis clara est: sed vtraque theologia & naturalis & reuelata vberiore requirit explanationem.

Coll. diss. A. 238, misc. 37